

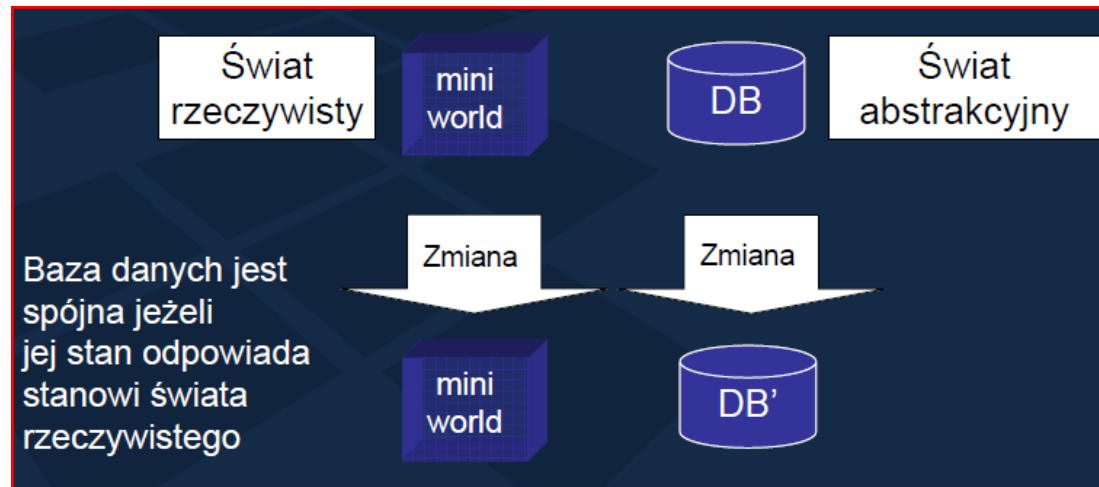
INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Przetwarzanie transakcyjne

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Wprowadzenie (1)

- Baza danych – jest abstrakcyjnym odzwierciedleniem wybranego fragmentu rzeczywistości (ang. miniworld)

Baza danych jest spójna jeżeli jej stan odpowiada stanowi świata rzeczywistego

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Wprowadzenie (2)

- Zmiany zachodzące w świecie rzeczywistym muszą być zakodowane w postaci programu, który będzie transformował bazę danych z jednego stanu spójnego do innego stanu spójnego
- Niebezpieczeństwa związane z realizacją programu transformującego bazę danych
  - Awaryjność środowiska sprzętowo-programowego
  - Współbieżny dostęp do danych
  - Rozproszenie baz danych

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Problemy przygotowania aplikacji

- Przykład: Napisać aplikację przelewu kwoty N z konta A na konto B

- Problem 1 – awaria systemu

Po pobraniu kwoty N z konta A , i zapisaniu tej aktualizacji do bazy danych, wystąpiła awaria systemu.

W wyniku awarii systemu wykonana została jedynie część operacji składających się na daną aplikację

- Problem 2 – współbieżny dostęp do danych

Operacje współbieżnie wykonywanych transakcji mogą naruszać spójność bazy danych, lub generować niepoprawne wyniki

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Transakcja (1)

- Problem 3 - utrata danych w wyniku awarii

Wyniki zakończonych aplikacji, buforowane w pamięci operacyjnej, mogą zostać utracone w wyniku awarii systemu

- Rozwiązaniem problemu awaryjności, rozproszenia i wielodostępności środowiska systemu bazy danych – koncepcja transakcji

Transakcja jest sekwencją logicznie powiązanych operacji na bazie danych, która przeprowadza bazę danych z jednego stanu spójnego w inny stan spójny. Typy operacji na bazie danych obejmują: odczyt i zapis danych oraz zakończenie i akceptację (zatwierdzenie), lub wycofanie transakcji.

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Transakcja (1)

Transakcja – niepodzielna operacja w systemie bazodanowym

Przykładem transakcji może być transakcja bankowa jaką jest przelew. Muszą tu zostać dokonane 2 operacje - zabranie pieniędzy z jednego konta oraz dopisanie ich do drugiego. W przypadku niepowodzenia żadna z tych operacji nie powinna być zatwierdzona, gdyż zajście tylko jednej powodowałoby nieprawidłowości w bazie danych (pojawienie się lub zniknięcie pieniędzy).

Transakcja składa się zawsze z 3 etapów:

- rozpoczęcia
- wykonania
- zamknięcia

W systemach bazodanowych istotne jest, aby transakcja trwała jak najkrócej, ponieważ równolegle może być dokonywanych wiele transakcji i część operacji musi zostać wykonana w pewnej kolejności. Każdy etap transakcji jest logowany, dzięki czemu w razie awarii systemu (dzięki zawartości logów), można odtworzyć stan bazy danych sprzed transakcji, która nie została zamknięta.

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Transakcja (2)

- Transakcja przelewu kwoty N z konta A na konto B:

begin

// odejmij kwotę N z konta A;

update konta

SET stan = stan - N

where id_konta = A;

// dodaj do konta B kwotę N;

update konta

SET stan = stan + N

where id_konta = B;

commit;

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Własności transakcji (1)

A(atomicity)C(consistency)I(isolation)D(durability)

- **Atomowość (A)**

Zbiór operacji wchodzących w skład transakcji jest niepodzielny: albo zostaną wykonane wszystkie operacje transakcji albo żadna. Dotyczy to również wszystkich operacji transakcji wykonywanych na obiektach rzeczywistych (tak zwane akcje rzeczywiste) – np. wypłata gotówki z bankomatu

- **Spójność (C)**

Transakcja przeprowadza bazę danych z jednego stanu spójnego do innego stanu spójnego. W trakcie wykonywania transakcji baza danych może być przejściowo niespójna. Transakcja nie może naruszać ograniczeń integralnościowych

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Własności transakcji (2)

- Izolacja (I)

Transakcje są od siebie logicznie odseparowane. Transakcje oddziałują na siebie poprzez dane. Mimo współbieżnego wykonywania, transakcje widzą stan bazy danych tak, jak gdyby były wykonywane w sposób sekwencyjny

- Trwałość (D)

Wyniki zatwierdzonych transakcji nie mogą zostać utracone w wyniku wystąpienia awarii systemu. Zatwierdzone dane w bazie danych, w przypadku awarii, muszą być odtwarzalne

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

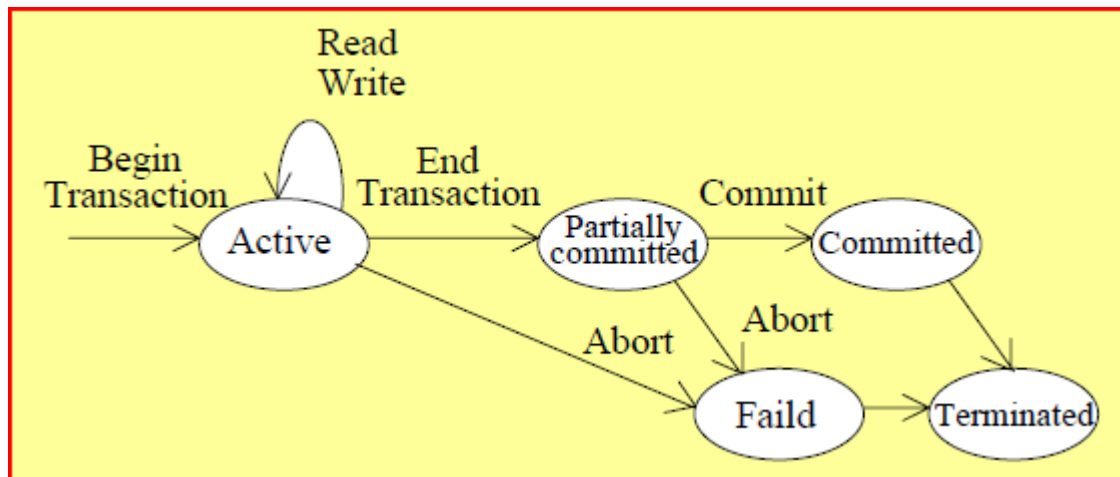
Transakcja (3)

Transakcja jest:

- **Atomowa**: jeżeli pieniądze zostaną poprawnie przetransferowane z konta A do B
- **Spójna**: jeżeli kwota odjęta z konta A jest równa kwocie dodanej do konta B
- **Izolowana**: jeżeli inne transakcje wykonywane współbieżnie, czytające i modyfikujące konta A i B, nie mają wpływu na transakcję
- **Trwała**: jeżeli po zakończeniu transakcji, baza danych trwale odzwierciedla nowe stany kont A i B

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Diagram stanów transakcji

Begin_transaction: początek transakcji.

Read, Write: operacje odczytu i zapisu danych w bazie danych.

End_transaction: koniec transakcji:

Commit: zatwierdzenie (akceptacja) wyników transakcji.

Rollback: wycofanie wyników transakcji

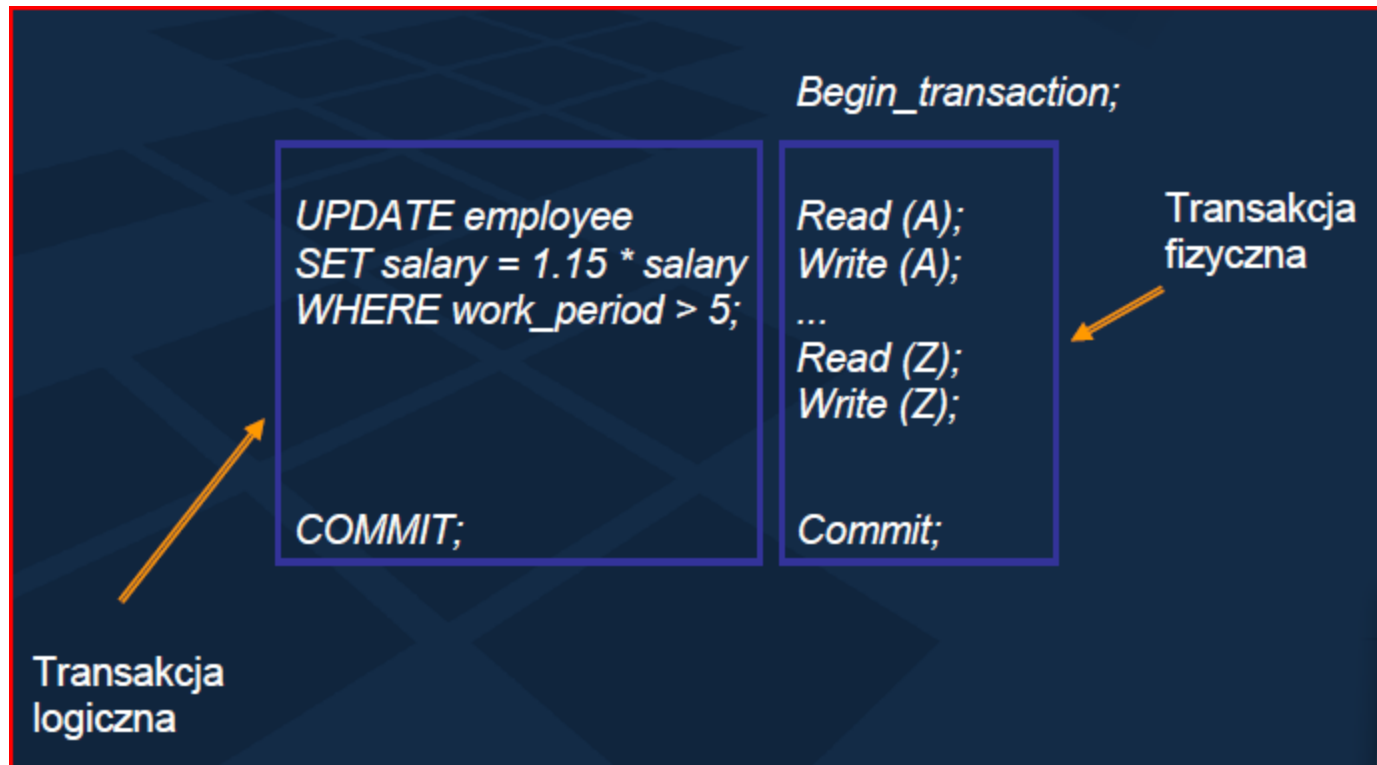
INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Zakończenie transakcji

- End_transaction: koniec transakcji oznacza, że wszystkie operacje odczytu i/lub zapisu transakcji zostały wykonane. W tym momencie, zachodzi konieczność podjęcia decyzji, czy zmiany wprowadzone przez transakcję mają być wprowadzone do bazy danych (zatwierdzenie transakcji) czy też mają być wycofane z bazy danych
- Commit: zatwierdzenie (akceptacja transakcji) oznacza pomyślne zakończenie transakcji - zmiany wprowadzone przez transakcję mają być wprowadzone do bazy danych
- Rollback: wycofanie transakcji oznacza niepoprawne zakończenie transakcji i konieczność wycofania z bazy danych wszystkich ewentualnych zmian wprowadzonych przez transakcję

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Transakcja logiczna a transakcja fizyczna

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Model transakcji (1)

Transakcją T_j nazywamy uporządkowaną parę: $T_j = (\bar{T}_i < T_j)$
gdzie:

$\bar{T}_i = \{ o_j : 1 \leq j \leq n_i \}$, oznacza zbiór operacji na bazie danych: { **R** - odczyt, **W** - zapis, **C** – zatwierdzenie transakcji, **A** - wycofanie }

$< T_j$ jest relacją częściowego porządku na zbiorze T_i

Przyjmujemy następującą notację:

- $r_i(x)$ lub $r_i(x, \text{wartość})$
- $w_i(x)$ lub $w_i(x, \text{wartość})$
- c_i lub a_i

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Model transakcji (2)

- Każda transakcja może być reprezentowana przez graf skierowany:
 $G = (V, A)$, gdzie:
- V jest zbiorem węzłów odpowiadających operacjom transakcji T_i
- A jest zbiorem krawędzi reprezentujących porządek na zbiorze operacji

Przykład:

$$\text{a) } r_1(x) \longrightarrow w_1(x) \longrightarrow r_2(y) \longrightarrow w_2(y) \longrightarrow c_1$$

$$\text{b) } r_1(x) \longrightarrow w_1(x) \longrightarrow w_2(y) \longrightarrow c_1$$

$r_2(y)$ $\nearrow$

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Klasyfikacja transakcji

- Ze względu na porządek operacji:
  - transakcja sekwencyjna
  - transakcja współbieżna
- Ze względu na zależność operacji:
  - transakcja zależna od danych
  - transakcja niezależna od danych
- Ze względu na typy operacji:
  - zapytania lub transakcja odczytu (read only)
  - transakcja aktualizująca - transakcja (read/write)

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Realizacje transakcji (1)

- Częściowo uporządkowaną sekwencją operacji należących do zbioru współbieżnie wykonywanych transakcji nazywamy realizacją (historią). Realizacja modeluje, formalnie, współbieżne wykonanie zbioru transakcji
- Formalnie, realizacją S zbioru n transakcji $T_1, T_2, \dots, T_n$ nazywamy takie uporządkowanie operacji współbieżnie wykonywanych transakcji, w którym, dla każdej transakcji T_i w realizacji S , porządek wykonania operacji transakcji T_i jest taki sam jak porządek $\langle T_i$

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Realizacje transakcji (2)

$$S(\tau) = (Tr(\tau), < r)$$

gdzie:

$Tr(\tau)$, 1. zbiór operacji wszystkich transakcji należących do zbioru τ

$< r$ 2. relacja częściowego porządku na zbiorze $Tr(\tau)$,

3. Dla dowolnej pary operacji $o_i, o_j \in Tr(\tau)$, takich, że żądają one dostępu do tej samej danej i co najmniej jedna z nich jest operacją zapisu, zachodzi $o_i < r o_j$ lub $o_j < r o_i$

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Realizacje transakcji (3)

- Realizacja zawierająca tylko operacje zatwierdzonych transakcji nazywana jest zaakceptowaną projekcją

(Dalsze rozważania dotyczyć będą tylko realizacji spełniających powyższy warunek)

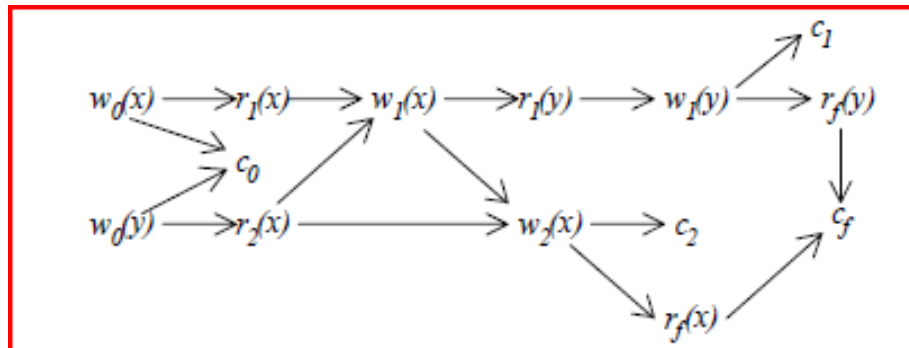
Przykład:

$r: w_0(x), w_0(y), c_0, r_1(x), r_2(x), w_1(x), r_1(y), w_2(x), c_2, w_1(y), c_1, r_f(x), r_f(y), c_f ;$

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Realizacje transakcji (4)

- Dowolną realizację można przedstawić w postaci grafu skierowanego, nazywanego grafem realizacji, $GR(s(\tau)) = (V, A)$. Węzły grafu odpowiadają operacjom ze zbioru $Tr(\tau)$, natomiast krawędzie grafu reprezentują relację częściowego porządku $< r$
- Przykład:

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Realizacje sekwencyjne i współbieżne

- Mówimy, że dana realizacja jest sekwencyjna jeżeli, dla żądanych dwóch transakcji, wszystkie operacje jednej z nich poprzedzają wszystkie operacje drugiej
- W przeciwnym wypadku realizacja jest współbieżna

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Stan i obraz bazy danych

- Stan bazy danych

zbiór wartości wszystkich danych w bazie danych

- Obraz bazy danych widziany przez transakcję T_i

zbiór wartości wszystkich danych w bazie danych

zbiór wartości danych odczytywanych przez transakcję T_i

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Uszeregowalność realizacji (1)

- Założenie 1:

Każda realizacja sekwencyjna jest poprawna

Założenie 2:

Każda realizacja współbieżna równoważna dowolnej realizacji sekwencyjnej tego samego zbioru transakcji jest również poprawna

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Uszeregowalność realizacji (2)

- Przykład:

Dane (początkowe wartości): $a=50$; $b=50$

Transakcja T1: sumuje konta a i b

Transakcja T2: przelewa 30 z konta a na konto b

Dana realizacja postaci:

s: ... $r_2(a, 50)$ $w_2(a, 20)$ $r_1(a, 20)$ $r_1(b, 50)$ $r_2(b, 50)$

$w_2(b, 80)$ c_1 c_2

Czy dana realizacja jest poprawna?

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Uszregowalność realizacji (3)

Realizacje sekwencyjne transakcji T1 i T2:

s1:...r1(a, 50) r1(b, 50) c1 r2(a, 50) w2(a, 20)

r2(b, 50) w2(b, 80) c2 .....

końcowy stan bazy danych: a= 20; b= 80

obraz bazy danych widziany przez T2: a = 50; b = 50

obraz bazy danych widziany przez T1: a = 50; b = 50

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Konflikt (1)

Dwie operacje $oi(x)$, $oj(y)$ współbieżnej realizacji są konfliktowe, wtedy i tylko wtedy, gdy są spełnione następujące trzy warunki:

1. $x = y$ Operacje na różnych danych nigdy nie są konfliktowe
2. $i \neq j$ Operacje konfliktowe muszą należeć do różnych transakcji
3. Jedna z dwóch operacji oi lub oj musi być operacją zapisu

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Konflikt (2)

- Dwie **transakcje** T_i, T_j są **konfliktowe**, jeżeli zawierają wzajemnie konfliktowe operacje
- Mówimy, że **operacja** $oi(x)$ **poprzedza** **operację** $oj(y)$ w realizacji $r(\tau)$, co zapisujemy jako $oi(x) \prec_r oj(y)$, jeżeli operacje te są konfliktowe i $oi(x) <_r oj(y)$
- Następujące pary operacji mogą znajdować się w konflikcie:
  - $ri(x) \ wj(x)$
  - $wi(x) \ rj(x)$
  - $wi(x) \ wj(x)r$

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Konfliktowa równoważność

- Mówimy, że **transakcja T_i poprzedza transakcję T_j** w realizacji $r(\tau)$, co zapisujemy jako $T_i \rightarrow T_j$, jeżeli zawierają odpowiednio operacje $o_i(x)$ i $o_j(x)$, między którymi zachodzi związek poprzedzania
- Mówimy, że dwie realizacje $r(\tau) = (\text{Tr}(\tau), \langle r \rangle)$ i $r'(\tau) = (\text{Tr}(\tau), \langle r' \rangle)$ są **konfliktowo równoważne**, jeżeli dla każdej pary operacji $o_i(x)$ i $o_j(y)$ w realizacji $r(\tau)$, takich, że $o_i(x) \rightarrow o_j(x)$, zachodzi również $o_i(x) \rightarrow o_j(y)$ w realizacji $r'(\tau)$

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Kryterium konfliktowej uszeregowalności

Kryterium konfliktowej uszeregowalności:

Realizacja $r(\tau)$ zbioru transakcji τ jest **konfliktowo uszeregowalna** wtedy i tylko wtedy, gdy jest ona konfliktowo równoważna dowolnej sekwencyjnej realizacji τ wtedy i tylko wtedy jest ona konfliktowo równoważna dowolnej sekwencyjnej realizacji τ

Grafem konfliktowej-uszeregowalności realizacji $r(\tau)$:

nazywamy skierowany graf $CSR(r(\tau)) = (V, A)$, taki, w którym zbiór wierzchołków V odpowiada transakcjom ze zbioru τ , natomiast zbiór krawędzi $A = \{(T_i, T_j) : T_i \rightarrow T_j\}$

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Twierdzenie o konfliktowej uszeregowalności

Realizacja $r(\tau)$ zbioru transakcji jest **konfliktowo-uszeregowalna** wtedy i tylko wtedy, gdy jej graf konfliktowej uszeregowalności $CSRG(r(\tau))$ jest acykliczny

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Realizacje odtwarzalne (1)

- Czy własność uszeregowalności gwarantuje wolność od anomalii?

Przykład:

$H = r1[x] w1[x] r1[y] r2[x] w1[y] r2[y] c2 r1[z] w1[z]$
<crash> c1

- Historia H jest uszeregowalna, ale nie jest wolna od anomalii (brudny odczyt). Po restarcie systemu transakcja T2 nie zostanie poprawnie odtworzona

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Definicje

- Potrzebna jest definicja nowych własności realizacji wykluczających anomalie będące wynikiem awarii systemu

- Mówimy, że transakcja T_i czyta daną x z transakcji T_j w realizacji H jeżeli:

$$w_j[x] < r_i[x]$$

$$a_j < r_i[x]$$

jeżeli istnieje operacja $w_k[x]$ taka, że $w_j[x] < w_k[x] < r_i[x]$,

wtedy $a_k < r_i[x]$

- Mówimy, że transakcja T_i **czyta** z transakcji T_j w realizacji H , jeżeli T_i czyta jakąś daną z transakcji T_j w realizacji H

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Realizacje odtwarzalne (2)

- Realizacja H jest **odtworzalna** (ang. *recoverable*) (RC) wówczas, jeżeli transakcja T_i czyta z transakcji T_j ($i \neq j$) w realizacji H i $ci \in H$, to $cj < ci$
- Realizacja H **unika kaskadowych wycofań** (ang. *avoids cascading aborts*) (ACA) wówczas, jeżeli transakcja T_i czyta z transakcji T_j ($i \neq j$), to $cj < ri[x]$
- Realizacja H jest **ściśła** (ang. *strict*) (ST) wówczas, jeżeli $wj[x] < oi[x]$ ($i \neq j$), zachodzi $aj < oi[x]$ lub $cj < oi[x]$, gdzie $oi[x]$ jest jedną z operacji $ri[x]$ lub $wi[x]$ lub $wi[x]$

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Realizacje odtwarzalne (3)

Przykład:

$$T1 = w1[x] w1[y] w1[z] c1$$

$$T2 = r2[u] w2[x] r2[y] w2[y] c2$$

$$H1 = w1[x] w1[y] r2[u] w2[x] r2[y] w2[y] c2 w1[z] c1$$

$$H2 = w1[x] w1[y] r2[u] w2[x] r2[y] w2[y] w1[z] c1 c2$$

$$H3 = w1[x] w1[y] r2[u] w2[x] w1[z] c1 r2[y] w2[y] c2$$

$$H4 = w1[x] w1[y] r2[u] w1[z] c1 w2[x] r2[y] w2[y] c2$$

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Izolacja

Izolacja = Uszeregowalność $\cap$ ST

INFORMATYKA GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNA

Realizacje uszeregowalne

- Realizacja r zbioru transakcji jest **poprawna** (uszeregowalna) jeżeli jest ona obrazowo i stanowo równoważna jakiejkolwiek sekwencyjnej realizacji tego zbioru transakcji. Realizację taką nazywamy **realizacją uszeregowalną (SR)**

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Graf uszergowalności (1)

- **Grafem uszeregowalności** realizacji $r(\tau)$ nazywamy skierowany graf $SG(r(\tau)) = (V, A)$, taki, w którym zbiór wierzchołków V odpowiada transakcjom ze zbioru τ , natomiast zbiór krawędzi jest zdefiniowany następująco:
- Jeżeli istnieje dana x , i operacje $T_i: r(x)$, $T_j: w(x) \in Tr(\tau)$, takie, że $T_i: r(x)$ czyta wartość danej x zapisanej przez operację $T_j: w(x)$, to:
  1. $(T_j, T_i) \in A$
  2. Jeżeli $T_j \neq T_0$, $T_i \neq T_f$ i istnieje operacja $T_k: w(x) \in Tr(\tau)$, $T_k \neq T_0$, to $(T_k, T_j) \in A$ lub $(T_i, T_k) \in A$
  3. Jeżeli $T_j \neq T_0$, to $(T_0, T_j) \in Ar$

INFORMATYKA GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNA

Graf uszeregowalności (2)

4. Jeżeli $T_j = T_0$, $T_i \neq T_f$ i istnieje operacja $T_k: w(x) \in \text{Tr}(\tau)$, $T_k \neq T_0$, to $(T_i, T_k) \in A$;
5. Jeżeli $T_i = T_f$, i istnieje operacja $T_k: w(x) \in \text{Tr}(\tau)$, to $(T_k, T_j) \in A$
  - Dana realizacja $r(\tau)$ jest uszeregowalna wtedy i tylko wtedy, gdy można skonstruować dla niej acykliczny skierowany graf uszeregowalności $SG(r(\tau))$

Dana realizacja $r(\tau)$ jest uszeregowalna wtedy i tylko wtedy, gdy można skonstruować dla niej acykliczny skierowany graf uszeregowalności $SG(r(\tau))$